

Proefschrift over opzet in bijzondere wetten

‘Opzettelijk handelen’ is rekbaar begrip

Opzet op het overtreden van de wet is niet meer vereist. Maar om een lichtere straf te bewerkstelligen kunnen advocaten nog steeds pleiten dat het opzet op de bestanddelen niet is bewezen. Promovendus Marc Kessler geeft een aantal tips.

Michel Knapen
freelance journalist

Rechters halen snel algemene ervaringsregels van stal om het opzet te bewijzen, maar gelden die regels wel in dit specifieke geval?

Toerist wordt op Schiphol aangehouden omdat er een pakketje drugs in zijn koffers zit. Verdachte ontkent daar iets van te weten; hem is slechts gevraagd de koffer, die hij op verzoek van ‘een bekende’ uit Bogotá meenam, af te geven aan ‘iemand’ op de luchthaven. Heeft hij *opzettelijk* harddrugs ingevoerd?

Het is dit opzetbegrip dat mr. Marc Kessler in zijn proefschrift *Subjectieve bestanddelen in bijzondere wetten* (Gouda Quint) aan een nadere beschouwing onderwerpt. Daarvoor bestudeerde hij de Opiumwet, de Wet wapens en munitie en de Wet op de economische delicten. Kessler (30), docent aan de Rijksuniversiteit Groningen, promoveerde 4 oktober hierop.

Kenmerkend voor het opzet in bijzondere wetten is dat dit strafverzend werkt. Ontbreekt het opzet, dan is het feit nog steeds strafbaar, maar dan als overtreding – en wordt dus met een lagere straf bedreigd. De overtredingsvariant wordt in bijzondere strafwetten als een soort achtervanger gebruikt. Handig wanneer het opzet moeilijk

te bewijzen is.

En dat was in het verleden zo, zegt Kessler. ‘Neem de economische noodwetten van rond de Tweede Wereldoorlog. De Hoge Raad aanvaardde pas opzet als de wet opzettelijk was overtreden. Dat is natuurlijk moeilijk te bewijzen. En in die jaren was het voorwaardelijk opzet nog niet aanvaard.’ Dat laatste geschiedde in 1954 (Cicero-arrest). Twee jaar daarvoor liet de Hoge Raad de eis vallen dat het opzet gericht moest zijn op het overtreden van de wet. Dat zette de weg open voor een makkelijker te bewijzen opzet,

zodat de meeste delicten als misdrijf konden worden aangenomen.

Ook al is opzet op het overtreden van de wet niet meer vereist, het blijft voor advocaten van belang om te bepleiten dat het opzet op de bestanddelen niet is bewezen, om zo in ieder geval een lichtere straf (op de overtreding) te bewerkstelligen. Daarvoor heeft Kessler een aantal tips.

‘Rechters halen doorgaans snel algemene ervaringsregels van stal om het opzet te bewijzen. Maar gelden die ervaringsregels wel in dit specifieke geval? Daar zouden advocaten meer op moeten letten. Er zijn namelijk omstandigheden denkbaar dat de algemene regel niet opgaat.’

Een soortgelijk probleem doet zich voor bij voorwaardelijke opzet. Wie van Colombia naar Amsterdam vliegt en op Schiphol arriveert met een verdacht pakketje, krijgt van de rechter al snel te horen dat hij bewust een risico heeft genomen. ‘Doordat de verdachte geen onderzoek heeft gedaan naar zijn eigen koffer, geeft hij daarmee geen blijk van goede trouw’, aldus Kessler. ‘De

rechter neemt dan opzet aan. Maar er bestaat de mogelijkheid dat een toerist echt niet aan drugshandel heeft gedacht. Het is de taak van de advocaat daarop te wijzen.’

Kessler haalt het voorbeeld aan van een man die in Suriname gewond raakte bij een verkeersongeval, en in Nederland behandeld wilde worden. ‘De buurman die hem naar het vliegveld bracht, gaf hem een sporttas mee. Daarin zaten ook drugs, maar de man was mentaal alleen maar bezig met zijn verwondingen.’ Volgens de promovendus bestaat er nu eenmaal een categorie twijfelgevallen, ‘en vooral advocaten die weinig kaas hebben gegeten van strafrecht vergeten die wel eens. Pas in cassatie komt dan echt aan de orde of er sprake was van opzet of niet.’

De promovendus ontdekte nog een curiositeit. ‘Dat het opzet gericht moet zijn op de bestanddelen en niet op het overtreden van de wet zelf, is sinds 1952 de hoofdregel, maar er bestaat een uitzondering. In de Monumentenwet moet de dader zich bewust zijn van het feit dat hij de wet overtreedt. Dat is natuurlijk moeilijker te bewijzen dan opzet op alleen de bestanddelen.’ Volgens Kessler kunnen advocaten uit deze uitzondering een slaatje slaan: ‘Er is ruimte voor betoegen die je nooit gevoerd ziet. Raadslieden kunnen dus een beroep doen op het ontbreken van opzet op het overtreden van de wet. Je moet het niet doen bij de bekende wetten, want dat werkt niet en dan word je weggehoond. Maar bij de meer exotische wetten valt het te proberen.’

Een laatste tip: het OM is verplicht het woord ‘opzettelijk’ in de tenlastelegging op te nemen. Gebeurt dat niet, dan moet de rechter aannemen dat er sprake is van een overtreding. ‘Officieren vergeten dat wel eens. Ook daar kan de advocaat zijn voordeel mee doen.’

n